

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin
2007-ci il 23 iyul tarixli İ-73/1
nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir

**“QIYMƏTLƏNDİRİLMİŞ ÖHDƏLİKLƏR, ŞƏRTİ
ÖHDƏLİKLƏR VƏ ŞƏRTİ AKTİVLƏR ÜZRƏ”
KOMMERSİYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN 10 № li
MİLLİ MÜHASİBAT UÇOTU STANDARTI**

**Bakı şəhəri
2007-ci il**

MÜNDƏRİCAT

ÜMUMİ MÜDDƏALAR	3
ƏSAS ANLAYIŞLAR	4
ÖHDƏLİKLƏRİN TANINMASI.....	5
QIYMƏTLƏNDİRMƏ.....	8
TANINMA VƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ QAYDALARININ TƏTBİQİ.....	9
QÜVVƏYƏ MİNMƏ TARİXİ	12
Əlavə 1 – “Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti aktivlər və şərti öhdəliklər” adlı 37 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə.....	13

“QIYMƏTLƏNDİRİLMİŞ ÖHDƏLİKLƏR, ŞƏRTİ ÖHDƏLİKLƏR VƏ ŞƏRTİ AKTİVLƏR ÜZRƏ” KOMMERSİYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN 10 № li MİLLİ MÜHASİBAT UÇOTU STANDARTI

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Standartın təyinatı

1. Bu Standart “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq hazırlanmış və “Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlər” adlı 37 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır.

Məqsəd

2. Bu Standartın məqsədi qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlərlə bağlı tətbiq olunan tanınma meyarının, qiymətləndirmə əsaslarının və maliyyə hesabatlarında açıqlanmalı olan məlumatın müəyyən edilməsindən ibarətdir.

Standartın tətbiqi sahəsi

3. Bu Standart, Uçot Qaydaları nəzərə alınmaqla, Azərbaycan Respublikasının Mühasibat Uçotu haqqında Qanununun 10-cu maddəsində müəyyən edilmiş kommersiya təşkilatları tərəfindən hazırlanan illik maliyyə hesabatlarına və birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarına tətbiq edilir.
4. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, hazırkı Standart tətbiq edilməlidir.
5. Hazırkı Standartı tətbiq edən müəssisələr öz seçimləri əsasında maliyyə hesabatlarını və birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına uyğun olaraq təqdim edə bilərlər.
6. Bu Standart aşağıda qeyd edilən hər hansı hallar istisna olmaqla, qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlərin mühasibat uçotuna tətbiq edilməlidir:
 - (a) ağır şərtli müqavilələr istisna olmaqla, icra mərhələsində olan müqavilələrdən irəli gələn öhdəliklər;
 - (b) sığorta müqavilələri.
7. Qiymətləndirilmiş öhdəliklərin, şərti öhdəliklərin və şərti aktivlərin hər hansı xüsusi növü üzrə uçotun aparılması digər Milli Mühasibat Uçotu Standartı ilə tənzimləndikdə, bu Standart əvəzinə müvafiq Standartlar tətbiq edilməlidir. Məsələn, hazırkı Standart aşağıdakılara aid deyildir:
 - (a) tikinti müqavilələri (bax. “Tikinti müqavilələri üzrə” 16 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı);
 - (b) mənfəət vergisi (bax. “Cari mənfəət vergisi üzrə” 3 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı);
 - (c) icarə (bax. “İcarə üzrə” 14 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı);

- (ç) işçilərin mükafatlandırılması (bax. "İşçilərə verilən mükafatlar üzrə" 29 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartı).
8. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər gəlirin tanınması üçün yaradıldıqda, hazırkı Standart gəlirin tanınması məsələsini tənzimləmir və yalnız yaranmış qiymətləndirilmiş öhdəliyin uçotuna tətbiq edilir.
9. Digər Milli Mühəsibat Uçotu Standartları məsrəfləri ya aktiv kimi, ya da xərc kimi müəyyən edirlər. Buna oxşar məsələlər hazırkı Standartla tənzimlənmir. Hazırkı Standart qiymətləndirilmiş öhdəliklərin yaradılması zamanı tanınan məsrəflərin kapitallaşdırılmasını nə qadağan edir, nə də tələb edir.

ƏSAS ANLAYIŞLAR

10. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir.

Qiymətləndirilmiş öhdəlik – vaxtı və ya dəyəri qeyri-müəyyən olan öhdəlikdir.

Öhdəlik yaradan hadisə – ödəməkdən başqa müəssisənin digər çıxış yolunun olmaması ilə nəticələnən hüquqi və ya konstruktiv öhdəlik yaradan hadisədir.

Hüquqi öhdəlik – aşağıdakılardan yaranan öhdəlikdir:

- (a) müqavilə (*onun açıq-aydın və ya qizli şərtləri vasitəsilə*);
- (b) qanunvericilik; və ya
- (c) qanunun digər əməliyyatı.

Konstruktiv öhdəlik – aşağıdakı hallar mövcud olduqda, müəssisənin fəaliyyətindən irəli gələn öhdəlikdir:

- (a) keçmiş təcrübəyə əsasən, dərc olunmuş siyasət vasitəsilə və ya kifayət qədər konkret cari bəyanatla çıxış edən müəssisə müəyyən öhdəlikləri qəbul edəcəyini digər tərəflərə bəyan etmişdir; və
- (b) nəticədə, müəssisə bu öhdəlikləri yerinə yetirəcəyi barədə həmin digər tərəflərdə əsaslı ümid yaratmışdır.

Ehtimal olunan – bir məfhum kimi, hər hansı hadisənin baş verməsi onun baş verməməsindən daha inandırıcı olması halı anlamına gəlir.

Mümkün olan – bir məfhum kimi, hər hansı hadisənin baş verə biləcəyinə inamın mövcud olmasına baxmayaraq, onun baş verməyəcəyinə inamın daha çox olması halı anlamına gəlir.

Zəif – bir məfhum kimi, hadisənin çox güman ki, baş verməyəcəyini bildirir.

Dəqiq müəyyən edilə bilən öhdəlik – baş verəcək vaxtı və dəyəri bəlli olan öhdəlikdir.

Şerti öhdəlik – aşağıdakıları əhatə edir:

- (a) keçmiş hadisələrdən irəli gələn və mövcudluğu yalnız tam olaraq müəssisənin nəzarəti altında olmayan bir və ya daha çox qeyri-müəyyən gələcək hadisələrin baş verməsi və ya verməməsi ilə təsdiqlənəcək mümkün olan öhdəlikdir; və ya

- (b) keçmiş hadisələrdən irəli gələn, lakin aşağıda göstərilən səbəblər üzündən tanınmayan cari öhdəlikdir:
- (i) öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən vəsaitlərin (resursların) xaricə olmasının tələb olunacağı ehtimal olunmadıqda; və ya
 - (ii) öhdəliyin məbləği kifayət qədər etibarlı qiymətləndirilə bilinmədikdə.

Şerti aktiv – keçmiş hadisələrdən irəli gələn və mövcudluğu yalnız tam olaraq müəssisənin nəzarəti altında olmayan bir və ya daha çox qeyri-müəyyən gələcək hadisələrin baş verməsi və ya verməməsi ilə təsdiqlənəcək mümkün olan aktivdir.

Ağır şertli müqavilə – müqavilə çərçivəsində öhdəliklərin ödənilməsi üzrə qaçılmaz xərclərin həmin müqavilə üzrə əldə olunması gözlənilən iqtisadi səmərədən çox olduğu müqavilədir.

Restrukturizasiya – rəhbərlik tərəfindən planlaşdırılan və nəzarət olunan və aşağıdakılardan hər hansını əhəmiyyətli dərəcədə dəyişən proqramdır:

- (a) müəssisənin üzərinə götürdüyü işlərin miqyasını; və ya
- (b) həmin işlərin aparılma qaydasını .

Qiymətləndirilmiş öhdəliklər və digər öhdəliklər

11. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər qısa müddətli kreditör borcları və hesablanmış borclar kimi digər öhdəliklərdən onunla fərqlənir ki, qiymətləndirilmiş öhdəliklərdən yaranan gələcək məsrəflərin ödəniş vaxtı və məbləği qeyri-müəyyəndir.

Hesablanmış öhdəliklər adətən qısa müddətli kreditör borcların bir hissəsi kimi açıqlanır, qiymətləndirilmiş öhdəliklər isə ayrıca göstərilməlidir.

Qiymətləndirilmiş öhdəliklər və şerti öhdəliklər

12. Qiymətləndirilmiş öhdəliklərin şerti öhdəliklərdən fərqi aşağıdakılardan ibarətdir:
- (a) qiymətləndirilmiş öhdəliklər – cari öhdəlik olduğu səbəbindən və onun ödənməsi üçün iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaricə olmasının tələb olunacağı ehtimal olduğu üçün (etibarlı qiymətləndirilə biləcəyini nəzərə almaqla) öhdəlik kimi tanınır; və
 - (b) şerti öhdəliklər – aşağıdakı səbəblərə görə öhdəlik kimi tanınmır:
 - (i) mümkün öhdəlikdir, çünki onun iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən vəsaitlərin xaricə olmasına gətirib çıxara bilən cari öhdəlik olub olmaması hələ də təsdiqlənməlidir; ya da
 - (ii) cari öhdəlikdir, lakin hazırkı Standartın tanınma meyarına cavab vermir.

ÖHDƏLİKLƏRİN TANINMASI

Qiymətləndirilmiş öhdəliklər

13. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər aşağıdakı şərtlərə cavab verdikdə, öhdəlik kimi tanınmalıdır:

- (a) müəssisə keçmiş hadisənin nəticəsi olan cari öhdəliyə sahib olduqda (hüquqi və ya konstruktiv);
- (b) öhdəliyin ödənilməsi üçün iqtisadi səmərələri təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağı ehtimal olunduqda; və
- (c) öhdəliyin məbləği etibarlı qiymətləndirilə bildikdə.

Bu tanınma meyarları (şərtlər) yerinə yetirilmədikdə, qiymətləndirilmiş öhdəliklər nə mənfəət və zərər haqqında hesabatda, nə də balans hesabatında tanınmır.

Cari öhdəliklər

14. Müəssisə cari öhdəliyin balans hesabatı tarixində mövcud olub olmadığını müəyyən etmək üçün bütün mövcud faktları, habelə mütəxəssislərin rəylərini də nəzərə almalıdır. Nəzərə alınan faktlara balans hesabatı tarixindən sonrakı hadisələr nəticəsində üzə çıxan hər hansı əlavə faktlar da daxildir. Bu faktlar əsasında:
- (a) cari öhdəliyin balans tarixində mövcud olması ehtimalı onun həmin tarixdə mövcud olmaması ehtimalından daha böyük olduqda, müəssisə qiymətləndirilmiş öhdəliyi tanıyır (tanınma meyarı təmin edilirsə); və
 - (b) cari öhdəliyin balans hesabatı tarixində mövcud olmaması daha çox ehtimal edildiyi halda, iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən vəsaitlərin xaric olması ehtimalı zəif olması halı istisna olmaqla, müəssisə balans hesabatında şərti öhdəliyə dair məlumatı açıqlayır (bax. 58-ci maddə).
 - (c) şərti öhdəlik balans hesabatı tarixində mövcud olduqda, lakin iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən vəsaitlərin xaric olması ehtimalı zəif olduqda, heç bir informasiya açıqlanmalı deyil.

Keçmiş hadisə

15. Cari öhdəliyə səbəb olan keçmişdə baş vermiş hadisə öhdəlik yaranan hadisə kimi tanınır. Hadisənin öhdəlik yaranan hadisə kimi tanınması üçün müəssisənin həmin hadisədən törənən öhdəliyi ödəməkdən başqa heç bir real alternativini olmamalıdır. Bu yalnız aşağıdakı hallarda mümkündür:
- (a) öhdəliyin yerinə yetirilməsi qanunla təmin olunduqda; və ya
 - (b) konstruktiv öhdəlik yarandıqda, yəni hadisə (bu hadisə müəssisənin hər hansı addımı da ola bilər) müəssisənin öhdəliyi yerinə yetirəcəyi barədə digər tərəflərdə əsaslı ümid yaratdıqda.
16. Müəssisənin gələcəkdə fəaliyyət göstərməsi üçün çəkilməli olan xərclər üzrə heç bir qiymətləndirilmiş öhdəliklər cari maliyyə hesabatlarında tanınmalı deyil. Müəssisənin balansında tanınan yeganə öhdəlik balans hesabatı tarixində mövcud olan öhdəlikdir.
17. Müəssisə rəhbərliyinin və ya idarə heyətinin qərarı özü-özlüyündə balans hesabatı tarixində konstruktiv öhdəlik yaratmır. Müəssisə rəhbərliyi qərarının balans hesabatı tarixində konstruktiv öhdəlik yaratması üçün, həmin qərarın balans hesabatı tarixindən əvvəl qəbul edilməsi lazımdır və müəssisənin öz öhdəliklərini yerinə yetirəcəyi haqqında qarşı tərəfdə əsaslı ümid yaradacaq kifayət qədər məlumat olmalıdır.
18. Öhdəliyin yaranmasına dərhal səbəb olmayan hadisə, qanunda baş verən dəyişikliklər və ya konstruktiv öhdəliyə səbəb olan müəssisənin etdiyi hərəkət (məsələn, ictimaiyyət qarşısında kifayət qədər xüsusi xarakterli bəyannamə) üzündən, sonradan öhdəliyin yaranmasına gətirib çıxara bilər.

İqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı

19. Öhdəliyin tanınması üçün yalnız cari öhdəliyin mövcud olması deyil, həmçinin həmin öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olacağı ehtimalı da mövcud olmalıdır. Resursların xaric olması, bu hadisənin baş verəcəyi ehtimalı onun baş verməyəcəyi ehtimalından daha böyük olduqda, ehtimal olunan hal kimi tanınır. Cari öhdəliyin mövcud olması ehtimal edilmədikdə, iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı zəif olduğu hallar istisna olmaqla, müəssisə hadisəni maliyyə hesabatlarının qeydlərində şərti öhdəlik kimi açıqlanmalıdır. Lakin, iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı zəif olduqda, müəssisə maliyyə hesabatlarının qeydlərində bu hadisə üzrə heç bir məlumatı açıqlamalı deyil.
20. Bir sıra oxşar öhdəliklər eyni zamanda mövcud olduqda, öhdəliklərin ödənilməsi üçün iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağı ehtimalı oxşar öhdəliklər sinfinin vahid öhdəlik kimi nəzərə alınması yolu ilə müəyyən edilir. Vahid öhdəlik kimi nəzərə alınan öhdəliklər sinfinin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağı ehtimal olunduqda, qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınmalıdır (digər tanınma meyarları ödənilərsə).

Öhdəliyin etibarlı qiymətləndirilməsi

21. Müəssisə, qiymətləndirilmiş öhdəliyin tanınması üçün kifayət qədər etibarlı qiymətləndirmə aparmalıdır. Əgər etibarlı qiymətləndirmə aparmaq mümkün deyilsə, bu zaman balans hesabatında heç bir öhdəlik tanınmalı deyil. Bu halda, öhdəlik maliyyə hesabatlarının qeydlərində şərti öhdəlik kimi açıqlanmalıdır.

Şərti öhdəliklər

22. Şərti öhdəlik maliyyə hesabatlarında cari öhdəlik kimi tanınmalı deyil. Əksinə, iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı zəif olduğu hal istisna olmaqla, maliyyə hesabatlarının qeydlərində şərti öhdəlik haqqında məlumat açıqlanmalıdır. İqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı zəif olduğu halda isə, maliyyə hesabatlarının qeydlərində şərti öhdəliklər haqqında heç bir açıqlama təqdim edilməli deyil.
23. Müəssisə hər hansı üçüncü tərəflə birgə öhdəlik üzrə məsuliyyət daşıdıqda, öhdəliyin üçüncü tərəfin ödəyəcəyi gözlənilən hissəsi şərti öhdəlik kimi nəzərə alınır. Öhdəliyin müəssisə tərəfindən ödəniləcəyi gözlənilən hissəsi isə, qiymətləndirilmiş öhdəlik meyarına uyğun olduğu halda, qiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanınmalıdır.
24. Şərti öhdəliklər, ən azı hər hesabat dövrünün sonunda iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalını müəyyən etdirmək məqsədilə müntəzəm olaraq qiymətləndirilməlidirlər. Əgər iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların gözlənilən xaric olması ehtimal edilərsə, etibarlı qiymətləndirmənin aparılması mümkün olmayan hallar istisna olmaqla, qiymətləndirilmiş öhdəlik ehtimalda dəyişikliyin baş verdiyi dövrdə, maliyyə hesabatlarında tanınmalıdır.

Şərti aktivlər

25. Müəssisə şərti aktivləri mühasibat balansında aktiv kimi tanımalı deyil. İqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların müəssisəyə axını ehtimalı faktiki qaçılmaz dərəcədə olduqda, müvafiq aktiv, şərti aktiv kimi deyil, mühasibat balansında cari aktiv kimi tanınmalıdır.
26. Şərti aktivlərdən iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların müəssisəyə axını sadəcə olaraq ehtimal edildikdə, şərti aktiv haqqında məlumat maliyyə hesabatlarının qeydlərində açıqlanmalıdır. İqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların müəssisəyə axını ehtimalı zəif olduqda isə, maliyyə hesabatlarının qeydlərində şərti aktivlər haqqında heç bir məlumat açıqlanmalı deyil.

27. Şerti aktivlər ən azından hər hesabat dövrü sonunda iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların müəssisəyə axını üzrə ehtimalın yarandığı və ya ehtimalın mövcud olmaqda davam etdiyini müəyyən etmək məqsədilə qiymətləndirilməlidirlər. Əgər iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların müəssisəyə axını üzrə ehtimal faktiki qaçılmaz dəcərədə olarsa, onda aktiv və müvafiq gəlir, dəyişikliyin baş verdiyi dövürdə maliyyə hesabatlarında tanınmalıdırlar. Əgər iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların müəssisəyə axını sadəcə olaraq ehtimal edilirsə, onda müəssisə şerti aktiv haqqında məlumatı maliyyə hesabatları qeydlərində açıqlamalıdır.

QIYMƏTLƏNDİRMƏ

Ən yaxşı qiymətləndirmə

28. Qiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanınan məbləğ, balans hesabatı tarixində cari öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün tələb olunan xərcin ən yaxşı hesablanmış dəyəri olmalıdır.
29. Cari öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün tələb olunan xərcin ən yaxşı qiymətləndirilmiş dəyəri müəssisənin balans hesabatı tarixində öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün ödəyəcəyi rəasional məbləğdir və ya həmin tarixdə üçüncü şəxsə köçürəcəyi məbləğdir.
30. Qiymətləndirilmiş öhdəliyin ölçülməsində bir çox elementlər əhatə olunduqda, müəssisə əldə edilə biləcək bütün mümkün nəticələri, onların baş vermə ehtimallarına nisbətən ölçərək qiymətləndirilmiş öhdəliyin "gözlənilən dəyər"-ini müəyyən edir. Mümkün nəticələrin davamlı diapazonu mövcud olduğu və bu diapazondakı hər nöqtənin digəri qədər mümkün olduğu hallarda, tətbiq edilən diapazonun orta nöqtəsi tətbiq edilməlidir.
31. Öhdəlik ayrıca qiymətləndirildikdə, onun yeganə ən çox ehtimal edilən nəticəsi həmin öhdəliyin ən yaxşı qiymətləndirilmiş dəyəri ola bilər. Lakin, hətta bu halda, müəssisə digər mümkün nəticələri də nəzərdən keçirməlidir. Digər mümkün nəticələr, ən çox ehtimal edilən nəticədən ya əsasən daha yüksək, ya da daha az olduqda, qiymətləndirilmiş öhdəliyin ən yaxşı dəyəri ya ən yüksək, ya da ən aşağı dəyəri olmalıdır.
32. Qiymətləndirilmiş öhdəlik vergi tutulmasından əvvəl müəyyən edilir. Qiymətləndirilmiş öhdəliyin vergi nəticələri və onlardakı dəyişikliklər "Cari mənfəət vergisi üzrə" 3 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı ilə tənzimlənir.

Risk və qeyri-müəyyənliklər

33. Qiymətləndirilmiş öhdəliyin ən yaxşı dəyərini müəyyən etmək üçün, risk və qeyri-müəyyən hallar nəzərə alınmalıdır. Eyni zamanda, gəlir və ya aktivlər şişirdilməməli, xərclər və ya öhdəliklər isə kiçildilməməlidir. Beləliklə, qeyri-müəyyən hallar özü-özlüyündə nə həddən artıq qiymətləndirilmiş öhdəliklərin yaradılmasına, nə də öhdəliyin şişirdilməsinə əsas vermir.
34. Gözlənilən xərc məbləğini əhatə edən qeyri-müəyyənliklər haqqında informasiya maliyyə hesabatlarının qeydlərində açıqlanmalıdır.

Diskontlaşdırılmış dəyər

35. Pulun zaman dəyəri əhəmiyyətli dəcərədə fərqli olduqda, qiymətləndirilmiş öhdəliyin məbləği öhdəliyin ödənməsi üçün tələb olunacağı gözlənilən xərclərin hazırkı (diskontlaşdırılmış) dəyəri olmalıdır. Diskont dəcərəsi pulun zaman dəyəri üzrə cari bazar qiymətləndirmələrini əks etdirən vergidən əvvəlki dəcərəyə bərabər olmalıdır.

Gələcək hadisələr

36. Öhdəliyin ödənilməsi üçün tələb olunan məbləğə təsir edə biləcək gələcək hadisələr, onların baş verəcəyi barədə kifayət qədər obyektiv faktlar mövcud olduqda, qiymətləndirilmiş öhdəlik məbləğində əks olunmalıdır.
37. Yeni qanun layihəsinin qüvvəyə minəcəyinin faktiki qaçılmaz dərəcədə ehtimal edildiyi barədə kifayət qədər obyektiv məlumatlar mövcud olduqda, yeni qanun layihəsinin gələcəkdə gözlənilən təsiri mövcud öhdəliyin qiymətləndirilməsində nəzərə alınmalıdır.

Aktivlərin gözlənilən xaricolması

38. Aktivlərin gözlənilən xaricolmasından yarana biləcək mənfəət, hətta gözlənilən xaricolma həmin öhdəliyə səbəb olmuş hadisə ilə yaxından əlaqəli olsa belə, qiymətləndirilmiş öhdəliyin hesablanmasında nəzərə alınmalı deyil. Bunun əvəzinə, müəssisə aktivlərin gözlənilən xaricolmasından yaranmış mənfəəti həmin aktivləri əhatə edən müvafiq Milli Mühəsibat Uçotu Standartında göstərilən vaxtda tanımalıdır.

Kompensasiya

39. Qiymətləndirilmiş öhdəliyin ödənilməsi üçün tələb olunan xərclərin bir hissəsini və ya hamısını digər tərəfin kompensasiya edəcəyi gözləniləndikdə, həmin kompensasiya yalnız müəssisənin öhdəliyi yerinə yetirəcəyi təqdirdə kompensasiyanın alınması ehtimalı faktiki qaçılmaz dərəcədə olduğu halda tanınmalıdır. Kompensasiya ayrıca aktiv olaraq qəbul edilməlidir. Kompensasiya üzrə tanınmış məbləğ qiymətləndirilmiş öhdəliyin dəyərindən artıq olmalı deyil.
40. Mənfəət və zərər haqqında hesabatda qiymətləndirilmiş öhdəliklə bağlı xərclər kompensasiya üzrə tanınmış məbləğ çıxılmaqla təqdim oluna bilər.
41. Bəzi hallarda, üçüncü tərəf ödənişi həyata keçirə bilmədikdə, müəssisə həmin xərclər üzrə heç bir məsuliyyət daşımır. Belə olduqda, həmin xərclər üzrə müəssisənin heç bir öhdəliyi yaranmır və xərclər qiymətləndirilmiş öhdəliyə daxil edilmir.

Qiymətləndirilmiş öhdəliklərdə dəyişikliklər

42. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər hər balans hesabatı tarixində yenidən baxılmalı və ən yaxşı cari dəyəri əks etdirməsi üçün düzəlişlər edilməlidir. Öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaricolması artıq ehtimal olunmadıqda, qiymətləndirilmiş öhdəlik ləğv edilməlidir.
43. Diskontlaşdırma tətbiq olunduğu halda, qiymətləndirilmiş öhdəliyin balans dəyəri zamanın keçdiyini əks etdirmək məqsədilə, hər dövrdə artırılır. Bu artım borclara aid edilən xərclər kimi tanınır.

Qiymətləndirilmiş öhdəliklərin istifadəsi

44. Qiymətləndirilmiş öhdəlikdən digər xərclərin ödənilməsi üçün deyil, məhz ilkin olaraq nəzərdə tutulan xərclərin ödənilməsi üçün istifadə olunmalıdır.

TANINMA VƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ QAYDALARININ TƏTBİQİ

Gələcək əməliyyat zərərləri

45. Gələcək əməliyyat zərərləri üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliklər tanınmalı deyil.
46. Gələcək əməliyyat zərərlərinin gözlənilməsi müəyyən aktivlərin qiymətdən düşməsinə dəlalət edə bilər. Müəssisə bu aktivlərin qiymətdən düşməsinə "Aktivlərin qiymətdən düşməsi üzrə" 24 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq yoxlamalıdır.

Ağır şərtli müqavilələr

47. Müəssisənin ağır şərtli müqaviləsi olduqda, bu müqavilə əsasında yaranmış cari öhdəlik qiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanınmalı və qiymətləndirilməlidir.
48. Ağır şərtli müqavilə üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliyin ayrıca yaradılmasından əvvəl, müəssisə həmin müqaviləyə aid aktivlərin hər hansı qiymətdən düşmə zərərini tanımalıdır (bax. "Aktivlərin qiymətdən düşməsi üzrə" 24 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartı).

Restrukturizasiya

49. Restrukturizasiya xərcləri üzrə qiymətləndirilmiş öhdəlik yalnız hazırkı Standartın 14-cü maddəsində müəyyən edilmiş ümumi tanınma meyarlarına cavab verdiyi halda tanınır. Hazırkı Standartın 51-56-cı maddələrində ümumi tanınma meyarının restrukturizasiyaya tətbiq edilməsi qaydası müəyyən edilir.
50. Restrukturizasiya üzrə konstruktiv öhdəlik yalnız aşağıdakı hallarda yaranır:
- (a) müəssisənin ən azından aşağıdakıları müəyyən edən restrukturizasiya üzrə rəsmi təfsilatlı planı mövcud olduqda:
- (i) restrukturizasiya olunan təsərrüfat fəaliyyəti və ya fəaliyyətin müəyyən hissəsi;
- (ii) restrukturizasiyanın təsiri altına düşəcək əsas sahələr;
- (iii) göstərdikləri xidmətlərin dayandırıldığına görə kompensasiya alacaq işçilərin təqribi sayı, yerləşməsi və vəzifələri;
- (iv) çəkiləcək məsrəflər; və
- (v) planın həyata keçiriləcəyi tarix; və
- (b) müəssisə, bu planın yerinə yetirilməsinin başlanması və ya onun əsas xüsusiyyətlərinin açıqlanması yolu ilə restrukturizasiyanın təsiri altına düşən tərəflərdə əsaslı inam yaratdıqda.
51. Restrukturizasiyanın təsiri altına düşən tərəflərə planın açıqlanması zamanı, onun konstruktiv öhdəliyə səbəb olacaq qədər əsaslı olması üçün, onun yerinə yetirilməsinin mümkün qədər tez başlanması və planda əhəmiyyətli dəyişikliklər edilməsi ehtimal olunmayan vaxt çərçivəsində tamamlanması planlaşdırılmalıdır. Restrukturizasiyanın başlanmasından əvvəl uzun müddətli gecikmə baş verdikdə və ya onun əsassız olaraq uzun müddətli olacağı gözlənildikdə, konstruktiv öhdəliyin mövcud olması fərz edilə bilməz.
52. Müəssisə, balans hesabatı tarixindən əvvəl aşağıdakıları həyata keçirməmişdirsə, rəhbərliyin restrukturizasiyanın həyata keçirilməsi barədə balans hesabatı tarixindən əvvəl qəbul etdiyi qərarı balans hesabatı tarixində konstruktiv öhdəlik yaratmır:
- (a) restrukturizasiya planının həyata keçirilməsinin başlanması; və ya

- (b) restrukturizasiyanın təsiri altına düşəcək tərəflərdə müəssisənin restrukturizasiyanı həyata keçirəcəyi haqqında əsaslı inamı yaradacaq kifayət qədər spesifik qaydada restrukturizasiya planının əsas xüsusiyyətlərinin elan edilməsi.

Müəssisə restrukturizasiya planının yerinə yetirilməsinə balans hesabatı tarixindən sonra, lakin maliyyə hesabatlarının dərc edilməsindən əvvəl başladıqda və ya restrukturizasiyanın təsiri altına düşəcək tərəflərə planın əsas xüsusiyyətlərini balans hesabatı tarixindən sonra açıqladıqda, habelə bu restrukturizasiya əhəmiyyətli xarakter daşıdıqda, "Balans hesabatı tarixindən sonrakı hadisələr üzrə" 9 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına əsasən maliyyə hesabatlarının qeydlərində bu haqda informasiyanın açıqlanması tələb olunur.

53. Müəssisə təsərrüfat fəaliyyətinin müəyyən hissəsini satmaq qərarına gəldikdə və bu haqda niyyətini ictimaiyyətə açıqladıqda, alıcı müəyyən edilməyə və satış üzrə icbari müqavilə bağlanmayana qədər heç bir konstruktiv öhdəlik yaradılmalı deyil.
54. Restrukturizasiya üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliyə aşağıda qeyd edilmiş hər iki şərti ödəyən və yalnız restrukturizasiyadan irəli gələn birbaşa məsrəflər daxil olmalıdır:
- (a) mütləq restrukturizasiya səbəbindən yaranan; və
- (b) müəssisənin cari fəaliyyətləri ilə əlaqəli olmayan məsrəflər.
55. Restrukturizasiyaya qədər müəyyən edilə bilən gələcək fəaliyyət itkiləri hazırkı Standartın 10-cu maddəsində göstərilən ağır şərtli müqavilə ilə əlaqədar olmadıqda, qiymətləndirilmiş öhdəliyin tərkibinə daxil edilmir. Habelə, aktivlərin xaric olmasından gözlənilən gəlirlər, aktivlərin satışı restrukturizasiyanın bir hissəsi kimi nəzərdə tutulsa belə, restrukturizasiya üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliyin qiymətləndirilməsində nəzərə alınmalı deyil.

İnformasiyanın açıqlanması

56. Qiymətləndirilmiş öhdəliklərin hər bir qrupu üzrə müəssisə maliyyə hesabatlarının qeydlərində aşağıdakılara aid informasiyanı açıqlamalıdır:
- (a) hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna olan balans dəyəri;
- (b) mövcud qiymətləndirilmiş öhdəliklərin artırılması daxil olmaqla, hesabat dövrü ərzində yeni əlavə edilmiş qiymətləndirilmiş öhdəliklər;
- (c) hesabat dövrü ərzində istifadə olunmuş (yeni, yerinə yetirilmiş və qiymətləndirilmiş öhdəlikdən çıxılmış) məbləğlər ;
- (ç) hesabat dövrü ərzində istifadə olunmamış, ləğv edilmiş məbləğlər; və
- (d) hesabat dövrü ərzində vaxtın keçməsi və diskontlaşdırma dərəcəsində hər hansı dəyişikliyin təsiri nəticəsində meydana gəlmiş diskontlaşdırılmış məbləğin artması;
- (e) öhdəliyin xarakterinin qısa təsviri və onun nəticəsində yaranan iqtisadi səmərənin xaric olmasının gözlənilən tarixi;
- (ə) həmin xaric olmaların məbləği və ya müddətinin qeyri-müəyyənlik faktorları və hazırkı Standartın 36-cı maddəsində göstəriləni kimi, gələcək hadisələr üzrə irəli sürülmüş əsas fərziyyələr; və
- (f) gözlənilən hər hansı kompensasiyanın məbləği, həmin gözlənilən kompensasiya üzrə tanınmış aktivin məbləği göstərilənlə.

57. Öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün hər hansı xaricolmanın baş verəcəyi ehtimalının zəif olduğu hallar istisna olmaqla, müəssisə balans hesabatı tarixində şərti öhdəliklərin hər növü üzrə onun xarakterinin qısa təsvirinə və mümkün olan hallarda aşağıdakılara dair informasiyanı da açıqlamalıdır:
- (a) onun maliyyə təsirinin hazırkı Standartın 28-38-cu maddələrinə əsasən qiymətləndirilmiş dəyəri;
 - (b) hər hansı xaricolmanın məbləği və ya müddəti ilə bağlı qeyri-müəyyənlik faktorları; və
 - (c) hər hansı kompensasiyanın əldə edilməsi ehtimalı.
58. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər və ya şərti öhdəliklər üzrə qruplaşdırılma yalnız xarakter etibarını ilə kifayət qədər oxşar olan maddələrin bir yerdə təqdim edilməsi məqsədə uyğun olduqda mümkün olur.
59. Qiymətləndirilmiş və şərti öhdəliyin eyni səbəblərdən yarandığı hallarda, müəssisə, 56-57-ci maddələrdə göstərilən açıqlamaları qiymətləndirilmiş və şərti öhdəlik arasındakı əlaqəni göstərəcək şəkildə həyata keçirməlidir.
60. İqtisadi səmərənin daxil olacağı ehtimal olunduqda, müəssisə, balans hesabatı tarixində maliyyə hesabatlarının qeydlərində şərti aktivlərin xarakterinin qısa təsvirini və, mümkün olduqda, hazırkı Standartın 28-38-ci maddələrilə müəyyən edilmiş prinsiplərdən istifadə edilərək, onların qiymətləndirilmiş maliyyə təsirinin dəyərini açıqlamalıdır.
61. Hazırkı Standartın 57-ci və 60-cı maddələrinə uyğun olaraq açıqlanması tələb edilən hər hansı məlumatın təqdim edilməsi praktiki nöqtəyi nəzərdən mümkün olmadıqda, həmin fakt qeyd edilməlidir.
62. Əgər hazırkı Standartın 56-60-cü maddələrində açıqlanması tələb olunan bəzi və ya bütün məlumatların maliyyə hesabatlarının qeydlərində təqdim edilməsi qiymətləndirilmiş öhdəlik, şərti öhdəlik və şərti aktivin mövzusu üzrə müəssisənin digər tərəflərlə mübahisəsində onun mövqeyinə ciddi ziyan vuracağı ehtimal edilərsə, müəssisə həmin məlumatı açıqlamaq məcburiyyətində deyil, lakin məlumatın açıqlanmaması faktını, onun səbəbini və mübahisənin ümumi xarakterinə dair məlumatı açıqlamalıdır.

İlkin tətbiqetmə

63. Hazırkı Standartın ilkin tətbiq edilməsi zamanı, müəssisə öz öhdəliklərinin Milli Mühəsibat Uçotu Standartına keçid tarixinə qüvvədə olan Azərbaycan Respublikasının mühəsibat uçotu qaydalarına uyğun olaraq tanınmış məbləğ ilə qiymətləndirmək imkanına malikdir.

QÜVVƏYƏ MİNNMƏ TARİXİ

64. Hazırkı Standart Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinin müəyyən etdiyi tarixdən sonra tətbiq edilir.

Əlavə 1 – “Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti aktivlər və şərti öhdəliklər” adlı 37 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə

“Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti aktivlər və şərti öhdəliklər üzrə” 10 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı əsasən “Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti aktivlər və şərti öhdəliklər” adlı 37 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartından (2006-cı ilin redaksiyası) götürülmüşdür.

10 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı ilə 37 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı arasında olan əsas fərqlər aşağıdakılardır:

- 10 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa istinad edən 1-ci maddəsi əlavə edilmişdir. 37 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartında bu cür maddə mövcud deyil.
- 10 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının 3-cü və 4-cü maddələri “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq bu Standartı tətbiq etməli olan müəssisələri müəyyən edir.
- 37 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartında təqdim edilmiş bəzi anlayışların digər əvvəlki Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında artıq açıqlandığına görə, onlar 10 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartından çıxarılmışdır. Həmin anlayışların bu Standarta daxil edilməsi təkrarlama səbəb olardı.
- 10 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında 37 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartında yer almamış əlavə anlayışlar da mövcuddur. Bunlar “ehtimal olunan”, “mümkün olan” və “zəif” anlayışlarıdır. Bu terminlərdən həm Milli, həm də Beynəlxalq Standartda istifadə edilir və bu anlayışdan istifadə edilmiş maddənin anlaşılma bilməsi üçün, 10 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında bu terminlərin açıqlanması təqdim edilmişdir.
- 37 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartında təqdim edilmiş misallar və şərhlər 10 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında daxil edilməmişdir. Digər Milli Mühasibat Uçotu Standartında olduğu kimi, 10 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında yalnız mühasibat uçotu qaydaları təqdim edilir. Bütün tələb olunan misallar və şərhlər bu Standartın tətbiqi üzrə Şərhlər və Təvsiyələr sənədində açıqlanır.
- 10 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı ilə 37 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı arasında digər fərqlər mövcud deyil.